

Länsstyrelsen
Örebro län

Michael Andersson
Direkt: 019-19 35 60
michael.andersson@t.lst.se

SKÖTSELPLAN
2007-10-22

Dnr: 5112-16490-2006

Skötselplan för naturreservatet Orkarebäcken i Askersunds kommun

Bilaga 5 till beslut om bildande av naturreservat

1. Syfte

Syftet med naturreservatet Orkarebäcken är att bevara biologisk mångfald, bevara värdefulla naturmiljöer, bevara livsmiljöer för skyddsvärda arter, samt tillgodose behovet av områden för friluftslivet.

I reservatet ska naturskogsartad och kalkpåverkad skog av boreonemoral typ bevaras. Skyddsvärda arter knutna till skogstypen ska bevaras, till exempel vedtrappmossa, grangråticka, skruvbusksvamp, nordlig svampklubba, dofttaggsvamp och gul taggsvamp. Friluftsliv som grundar sig på allemansrätten ska kunna bedrivas i reservatet och besökare ska kunna se och uppleva områdets typiska livsmiljöer och arter.

2. Områdesbeskrivning

2.1 Administrativa data

Objektnamn	Naturreservatet Orkarebäcken
RegDOS-id	2005656
Skyddsform	Naturreservat
Län	Örebro län
Kommun	Askersunds kommun
Församling	Lerbäck och Hammar
Lägesbeskrivning	4 km öster om Ämmeberg
Markägare:	Naturvårdsverket och Strängnäs stift
Naturgeografisk region	Skogslandskapet i Tiveden-Tylöskogen-Kolmården
Ekonomiskt kartblad	09F5b
Markslag	Skogsmark 44,9 ha varav 39,7 ha produktiv skogsmark, 1,64 ha kraftledningsgata och 1,1 ha vattenyta
Naturtyper	Barrskog med inslag av lövträd, klibbalsumpskog, kärr, bäck
Prioriterade bevarandevärden	Äldre blandskog på kalk, grova träd, död ved, skyddsvärd flora och funga

2.2 Natur och vegetation

Naturreseptatet Orkarebäcken, i gränsen mellan Lerbäcks och Hammars socknar, karaktäriseras av den vida och djupa bäckdalen med Orkarebäcken slingrande i botten. Norrut gränsar området mot gallringsskog och inägomark till gården Stora Svarthyttan och söderut mot ungskog och nyupptagna hyggen. Strax nordväst om reservatet finns ett gammalt järngruveområde benämnt Lövfallagruvorna.

Reservatet kan grovt delas i tre delområden. Öster om kraftledningen står den äldsta naturskogen. Väster om kraftledningen står en något yngre skog och här återfinns också de flesta kulturlämningarna, t ex åkerhak och röjningsrösen efter odling. Kraftledningsgatan har en vegetation som avviker från resten av reservatsområdet, p g a öppethållande genom slyröjning och återkommande avverkning av träd för att trädsäkra ledningen.

Skogen är en gammal flerskiktad barr- och blandskog och domineras av gran. Det finns även ett ansevärt inslag av lövträd, framför allt asp, björk och klibbal men även ädellövträd. Särskilt värdefulla är de grova asparna. I bäckdalens botten finns ett par partier med klubbsumpskog. I skogen i den östra delen finns gott om död ved, framför allt lågor av barr- och lövträd. Den rödlistade arten vedtrappmossa *Anastrophyllum hellerianum* är allmänt förekommande på lågor. På lågor finns även typiska arter som stubbspretmossa *Herzogiella seligeri*, långfliksmossa *Nowellia curvifolia* och rödfläckig bägarlav *Cladonia norvegica*. Bland andra mossor och lavar i reservatet kan nämnas: skriftlav *Graphis scripta*, bäcklav *Dermatocarpon luridum*, gammelgranslav *Lecanactis abietina*, mörk husmossa *Hylocomiastrum umbratum*, skogshakmossa *Rhytidiadelphus subpinnatus*, kantvitmossa *Sphagnum quinquefarium*, stor näckmossa *Fontinalis antipyretica* och vågig sidenmossa *Plagiothecium undulatum*.

Svampfloran är artrik och det finns ett flertal ovanliga och/eller rödlistade svampar, såsom luddfingersvamp *Clavaria purpurea*, gul taggsvamp *Hydnellum geogenium*, zontaggsvamp *H. conrescens*, dofttaggsvamp *H. suaveolens*, orange taggsvamp *H. aurantiacum*, ängsvaxskivling *Hygrocybe pratensis*, diskvaxskivling *Hygrophorus discoideus*, grangråticka *Boletopsis leucomelaena*, svartvit taggsvamp *Phellodon melaleucus*, rostbrun grynskivling *Cystoderma granulorum*, violspindling *Cortinarius violaceus*, blå spindling *C. salor*, rodnande spindling *C. cyanites*, strimspindling *C. glaucopus*, ockraspindling *C. ochrophyllus*, krusbärskremla *Russula queletii*, rävticka *Inonotus rheades*, svavelrisk *Lactarius scrobiculatus*, madelrisk *Lactarius volemus*, sotrisk *Lactarius lignyotus*, gul fingersvamp *Ramaria*

flava, gul toppig fingersvamp *Ramaria testaceoflava*, svart trumpetsvamp *Craterellus cornucopioides*, fjällig taggsvamp *Sarcodon imbricatus*, skrubbusksvamp *Tremellodendron tuberosa*, huvudlik svampklubba *Cordyceps captata*, smal svampklubba *Cordyceps ophioglossoides* och nordlig svampklubba *Cordyceps longisegmentis*. Det är uppenbart att påverkan kalk eller grönsten i berggrund och/eller mineraljord bidrar till den artrikedomen bland svamparna.

Bland kalkgynnade växter som förekommer i reservatet kan följande nämnas: trolldruva *Actaea spicata*, knagglestarr *Carex flava*, brudborste *Cirsium helenioides*, tibast *Daphne mezereum*, blåsipppa *Anemone hepatica*, grönpyrola *Pyrola chlorantha*, kärrfibbla *Crepis paludosa*, vårärt *Lathyrus vernus*, ormbär *Paris quadrifolia* och skogslind *Tilia cordata*. Här finns även rankstarr *Carex elongata* och missne *Calla palustris*.

Under kraftledningen är vegetationen avvikande från resten av reservatet, med växter som ofta återfinns i litet ljusöppnare förhållanden, t ex svartbräken *Asplenium trichomanes*, kattfot *Antennaria dioica*, bergmynta *Satureja vulgaris*, skogsvicker *Vicia sylvatica*, backvial *Lathyrus sylvestris*, sötvedel *Astragalus glycyphyllos*, hassel *Corylus avellana*, och långbladig spåtistel *Carlina vulgaris* ssp. *stricta*. Här växer även vätteros *Lathraea squamaria*, som parasit på hassel.

2.3 Bevarandevärden

Biologiska bevarandevärden

Naturreseptatet Orkarebäcken har höga biologiska naturvärden knutna till dels gamla barr- och lövträd, dels till död ved och dels till kontinuitet i trädskiktet och kalkpåverkan. Hög luftfuktighet i skogen bidrar till förekomsten av skyddsvärda arter av svampar, lavar och mossor. Trädslagsblandningen och de gamla grova lövträden är också värdefulla inslag. Svampfloran indikerar lång kontinuitet av trädbevuxen mark. Naturtypen kalkbarrskog är underrepresenterad i skyddade områden i landet som helhet, såväl som i Örebro län.

Kulturhistoriska bevarandevärden

Spår av den tidigare gruv- och hytt drift en och tidigare odling finns i delar av området, bland annat i form av gamla torplägen, stigar och odlingsrösen. Strax nordväst om reservatet finns ett gammalt järngruveområde benämnt Lövfallagruvorna. Detta område kan sägas utgöra den sydvästligaste utlöparen av Vena gruvfält. Trakten kring reservatet är därför rik på kultur-

lämningar, men i reservatet är endast två lämningar registrerade i fornminnesregistret.

Bevarandevärden för friluftslivet

Området är vid reservatsbildningen föga nyttjat av friluftslivet.

2.4 Motiv till skötselns inriktning

De äldre skogsbestånden ska ha fri utveckling. Det innebär att inga skogliga eller biotopvårdande åtgärder ska utföras. Naturliga processer ska verka och skapa variation i trädens åldrar, dimensioner, död ved och trädslagsblandning etc. Därmed säkerställs förekomsten av gamla träd och död ved, vilket utgör livsmiljöer för skyddsvärda mossor, lavar, svampar och insekter.

Skötselinriktningen leder till en framtida dominans av gran i de äldsta delarna av skogen. Återväxten av lövträd är liten i blandskogar som lämnas till fri utveckling. Det beror på att störningar (brand, stormfällning, m m) idag inte förekommer i skogslandskapet i naturlig omfattning. Längs bäcken och kärren förekommer störning i form av översvämning. Här kan därför klibbal m fl lövträdslag förväntas dominera även i framtiden.

2.5 Källor

Löfgren, R. & Henriksson, S. (red.) 2004. *Skyddsvärda statliga skogar – Svealand utom Dalarnas län*. Naturvårdsverket, rapport nr 5341, Stockholm.

Länsstyrelsen, 2003. Anteckningar från inventeringsbesök, 2003-08-16, och 2003-09-30.

Nilsson, K.G. 2002. *Svampfloran i Askersunds kommun*. Kopierad rapport, Länsstyrelsen i Örebro län.

Nilsson, K.G. 2003. Personligt meddelande till Länsstyrelsen.

Skogsstyrelsen, 2003, skogskonsultent Torbjörn Andersson. Personligt meddelande till Länsstyrelsen.

3. Skötselområden med mål och åtgärder

Reservatet är indelat i tre skötselområden, med utgångspunkt från den skötsel som ska genomföras:

1. Skog
2. Kulturlämningar
3. Anordningar för besökare

3.1 Skötselområde 1: Skog, 42,4 hektar

Beskrivning

En barrdominerad äldre skog med stort inslag av lövträd, i svagt kuperad terräng på huvudsakligen frisk mark. Några mindre kärrpartier finns framför allt längs Orkarebäcken. Trädslagsfördelningen är gran 69 %, tall 20 %, björk 7 % och övrigt löv 4 %, bland annat asp, skogslind och klibbal. Mängden död ved är stor och utgörs huvudsakligen av lågor av gran och asp i olika stadier av nedbrytning. Utan riktade skötselåtgärder kommer granen sannolikt att öka sin andel av trädslagsfördelningen, men längs bäcken kan lövträden förväntas bibehålla en stor andel, då de på regelbundet höga vattenstånd kan konkurrera med granen.

Mål

Barrdominerad naturskog med stort lövinslag längs bäcken och hög andel död ved. En artrik flora av lavar, mossor och svampar som hör hemma i naturskogsartad, kalkpåverkad blandskog.

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- arealen boreonemoral naturskog är 42 hektar,
- minst 90 % av följande arter återfinns i reservatet: luddfingersvamp, gul taggsvamp, zontaggsvamp, dofttaggsvamp, orange taggsvamp, ängsvaxskivling, diskvaxskivling, grangräticka, svartvit taggsvamp, rostbrun grynskivling, violspindling, blå spindling, rodnande spindling, strimspindling, krusbärskremla, rävticka, svavelrisk, mandelrisk, sotrisk, gul fingersvamp, gultoppig fingersvamp, svart trumpetsvamp, fjällig taggsvamp, skruvbusksvamp, nordlig svampklubba, skriflav, rostfläck, gammelgranslav, vedtrappmossa, vätteros, grönpyrola, vårärt, rankstarr, trolldruva, blåsippan och skogsvicker,
- mängden död ved är minst 20 m³sk/hektar.

Skötselåtgärder

Inga.

3.2 Skötselområde 2: Kulturlämningar

Beskrivning

De två kulturlämningarna i RAÄs fornminnesregister är Lövfallet, Hammar 311, och Svartebo, Hammar 325. I båda fallen rör det sig om sentida bebyggelselämningar, vardera lämningen med två husgrunder. I båda fallen har den ena husgrunden ett spisröse. Vid Lövfallet växer fruktträd och lönnar och vid Svartebo fruktträd och syrén. Strax SO om Svartebo, ca 100 meter, finns ett mindre område med skärpningar.

Mål

Husgrunderna med tillhörande kulturväxter ska bevaras inom reservatet. Platsernas karaktär av öppenhet bör bibehållas. Den planerade stigen bör passera åtminstone den ena av husgrunderna.

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- husgrunderna är synliga och oförstörda,
- befintliga kulturväxter fortlever,
- stigen passerar den ena av husgrunderna
- torplägena har kvar sin öppna karaktär.

Skötselåtgärder

Husgrunderna hålls synliga genom att vedväxter röjs bort vid behov. Fruktträden, lönnarna och syrénbusken frihuggs vid behov från inträngande granar eller andra träd.

3.3 Anordningar för besökare

Beskrivning

En 2 km lång vandringsled genom reservatet är uppmärkt med orange färg på trädstammar (eller pålar). Vandringsledens sträckning framgår av informationstavlan. Leden följer dels den befintliga f.d. hästkörvägen och dels en stig i reservatets västra del. En parkeringsplats för minst 3 personbilar finns i eller strax utanför reservatets östra gräns och en informationstavla finns vid denna. Det är önskvärt med hänvisningsskyltar från allmän väg.

Mål

Besökare ska kunna ta sig runt i området till fots utan att större slitage uppstår på vegetation och flora. De ska även få information om reservatets

syfte, naturvärden, skötsel och föreskrifter. Besökare ska ha möjlighet att parkera med bil vid reservatet.

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- 2 km uppmärkt och framkomlig vandringsled,
- en parkeringsplats med plats för 3 personbilar,
- en informationstavla i anslutning till parkeringsplatsen.

Skötselåtgärder

Leden markeras, röjs och underhålls. En parkering anläggs och en informationstavla sätts upp.

4. Övrigt

4.1 Anordningar vid jakt

Det är inte tillåtet att uppföra jakttorn i reservatet. Det är inte heller tillåtet att röja fram siktgator eller stödutfodra vilt. Markeringar i terrängen ska vara temporära och möjliga att avlägsna efter jakten.

4.2 Reservatsgränsmarkeringar

Reservatets gränsmarkeringar ska göras utifrån Lantmäteriets gränsutsättning och för övrigt i enlighet med Naturvårdsverkets anvisningar.

4.3 Kraftledningsgata.

I den västra delen av reservatet upptas 1,6 hektar av markytan av en kraftledningsgata. Denna yta ingår inte i reservatets skötselområden. Normalt underhåll av kraftledningsgatan hindras inte av reservatsbestämmelserna.

5. Uppföljning

5.1 Uppföljning av skötselåtgärder

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av genomförda skötselåtgärder sker i slutet på varje år, de år då åtgärder har genomförts. Den som Länsstyrelsen anlitat för en skötselåtgärd ansvarar för dokumentation av vad som genomförts och när det gjorts.

5.2 Uppföljning av bevarandemål

Ett program för uppföljning av reservatets bevarandemål ska utarbetas av Länsstyrelsen.

6. Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Prioritet	Finansiering
Utmärkning av reservatsgränsen	2008	1	Reservatsanslag
Informationsskylt om reservatet	Senast 2010	1	Reservatsanslag
Röjning och markering av stig	Senast 2010	1	Reservatsanslag
Anläggning av parkeringsplats	Senast 2010	1	Reservatsanslag
Uppföljning av skötselåtgärder	Efter åtgärd	1	Reservatsanslag
Uppföljning av bevarandemål	Enligt program som upprättas av Länsstyrelsen	2	Reservatsanslag
Uppföljning av gränsmarkering	Var 6:e år	1	Reservatsanslag